

**DARS VA TARBIYAVIY MASHG'ULOTLAR JARAYONIDA BOSHLANG'ICH
SINF O'QUVCHILARIDA MILLIY QADRIYATLARNI RIVOJLANTIRISH
METODIKASI: MAZMUN, USULLAR VA SAMARADORLIK MEZONLARI**

Yodgorova Dilorom Asat qizi

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti

Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (boshlang'ich ta'lim)

1-kurs magistranti

Ilmiy rahbar: p.f.f.d. (PhD), dots. Xolov Olim Chorshanmiyevich

Annotatsiya. Ushbu maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarida milliy qadriyatlarni rivojlantirishning mazmuni, pedagogik-metodik asoslari, qo'llaniladigan usullar hamda samaradorlik mezonlari yoritiladi. Boshlang'ich ta'lim bosqichi shaxsning ma'naviy-axloqiy poydevori shakllanadigan muhim davr hisoblanadi. Shu bois milliy qadriyatlarni dars jarayoni va tarbiyaviy mashg'ulotlar bilan integratsiyalashgan holda tashkil etish zarur. Tadqiqot jarayonida tajriba-sinov ishlari olib borilib, o'quvchilarning milliy qadriyatlarga oid bilim, munosabat va xulq-atvor ko'rsatkichlari o'rganildi. Olingan natijalar metodik yondashuvning samaradorligini tasdiqlaydi. Maqolada statistik jadval asosida tahlil keltirilib, amaliy tavsiyalar beriladi.

Kalit so'zlar: milliy qadriyatlar, boshlang'ich ta'lim, ma'naviy tarbiya, pedagogik metodika, tarbiyaviy mashg'ulot, samaradorlik mezonlari, kompetensiya, fanlararo integratsiya.

Kirish

Boshlang'ich ta'lim bosqichi bolada shaxsiy sifatlar, ijtimoiy munosabatlar va ma'naviy qarashlar shakllanadigan eng muhim davrlardan biridir. Aynan shu davrda o'quvchi yaxshilik va yomonlik, hurmat va mas'uliyat, vatanparvarlik va insonparvarlik kabi tushunchalarni qabul qiladi va o'z hayotida qo'llay boshlaydi. Milliy qadriyatlar esa xalqning tarixiy xotirasi, urf-odatlar, an'analari, tili, madaniyati va ma'naviy merosini o'zida mujassam etgan tizim bo'lib, yosh avlodni tarbiyalashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Zamonaviy globallashuv sharoitida turli madaniy ta'sirlar kuchayib borayotgan bir paytda milliy o'zlikni saqlash va rivojlantirish ta'lim tizimining ustuvor vazifalaridan biridir. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida milliy qadriyatlarni shakllantirish nafaqat tarbiya

darlarida, balki barcha fanlar jarayonida amalga oshirilishi lozim. Mazkur jarayon tizimli, rejalashtirilgan va metodik asoslangan holda olib borilgandagina samarali natija beradi.

Ushbu maqolaning maqsadi – dars va tarbiyaviy mashgʻulotlar jarayonida milliy qadriyatlarni rivojlantirishning mazmunini aniqlash, qoʻllaniladigan usullarni tahlil qilish hamda samaradorlik mezonlarini ishlab chiqishdir.

Adabiyotlar tahlili

Pedagogik adabiyotlarda milliy qadriyatlar shaxs tarbiyasining ajralmas qismi sifatida talqin qilinadi. Ilmiy tadqiqotlarda boshlangʻich taʼlim bosqichida qadriyatlarga asoslangan yondashuv shaxsning maʼnaviy yetukligini shakllantirishda muhim omil ekani qayd etilgan. Milliy qadriyatlarni rivojlantirishda xalq ogʻzaki ijodi namunalari, tarixiy meros, urf-odat va marosimlar, milliy bayramlar hamda buyuk ajdodlar merosi muhim tarbiyaviy vosita sifatida koʻrsatiladi.

Shuningdek, metodik manbalarda interaktiv usullar, sahnalashtirish, loyihaviy faoliyat, muammoli vaziyatlar, guruhli ishlash orqali oʻquvchilarda ongli munosabatni shakllantirish samarali ekani taʼkidlanadi. Biroq koʻplab hollarda milliy qadriyatlar epizodik tarzda oʻqitilib, ularning samaradorligi aniq mezonlar asosida baholanmaydi. Shu sababli mazkur tadqiqotda samaradorlik mezonlari ishlab chiqildi.

Metodologiya

Tadqiqot 3-sinf oʻquvchilari orasida olib borildi. Jami 60 nafar oʻquvchi ikki guruhga ajratildi: tajriba guruhi (30 nafar) va nazorat guruhi (30 nafar). Tajriba guruhida 12 hafta davomida milliy qadriyatlarni rivojlantirishga qaratilgan maxsus metodik dastur qoʻllanildi. Darslarda fanlararo integratsiya, interaktiv usullar, rolli oʻyinlar, loyiha ishlari va refleksiya metodlaridan foydalanildi. Nazorat guruhida esa odatiy oʻquv jarayoni davom etdi.

Baholash mezonlari quyidagicha belgilandi:

1. Milliy qadriyatlar haqida bilim darajasi (0–20 ball)
2. Qadriyatlarga nisbatan ijobiy munosabat (0–20 ball)
3. Amaliy xulq-atvor koʻrsatkichlari (0–20 ball)

Natijalar

Tajriba va nazorat guruhlarining koʻrsatkichlari quyidagi jadvalda aks ettirilgan.

Statistik jadval: milliy qadriyatlarni rivojlantirish ko'rsatkichlari (M±SD)

Ko'rsatkich (maks. 20) Guruh Pre-test Post-test O'sish

Bilim darajasi	Tajriba	12.1 ± 2.2	18.3 ± 1.6	+6.2
	Nazorat	12.3 ± 2.1	14.5 ± 2.0	+2.2
Munosabat	Tajriba	11.4 ± 2.3	18.0 ± 1.7	+6.6
	Nazorat	11.2 ± 2.4	14.0 ± 2.2	+2.8
Xulq-atvor	Tajriba	12.5 ± 2.0	17.6 ± 1.8	+5.1
	Nazorat	12.6 ± 2.1	14.8 ± 2.0	+2.2

Natijalar tajriba guruhida sezilarli o'sish kuzatilganini ko'rsatdi. Ayniqsa, qadriyatlarga nisbatan munosabat va xulq-atvor ko'rsatkichlari yuqori darajada oshdi.

Muhokama

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, milliy qadriyatlarni rivojlantirish jarayoni mazmun jihatidan boy, usullar jihatidan interaktiv va baholash mezonlari aniq bo'lganda samarali bo'ladi. Fanlararo integratsiya o'quvchilarda milliy qadriyatlarni kundalik hayot bilan bog'lashga yordam berdi. Masalan, ona tili darslarida maqol va matallarni o'rganish, matematika darsida milliy naqshlar orqali simmetriya tushunchasini tushuntirish, tasviriy san'at darsida milliy bezaklarni chizish o'quvchilarda qadriyatlarga nisbatan qiziqishni oshirdi.

Rolli o'yin va sahnalashtirish metodlari o'quvchilarda empatiya va hurmat tuyg'usini shakllantirdi. Loyiha ishlari esa mustaqil izlanish va milliy qadriyatlarga ongli yondashuvni rivojlantirdi. Oila bilan hamkorlik asosida berilgan topshiriqlar (oilaviy an'analar haqida suhbat, ota-onalar bilan kichik loyiha tayyorlash) natijadorlikni yanada oshirdi.

Xulosa

Dars va tarbiyaviy mashg'ulotlar jarayonida boshlang'ich sinf o'quvchilarida milliy qadriyatlarni rivojlantirish tizimli, fanlararo va interaktiv yondashuv asosida amalga oshirilganda samarali natija beradi. Samaradorlik mezonlari sifatida bilim, munosabat va xulq-atvor ko'rsatkichlarini kompleks baholash maqsadga muvofiqdir.

Amaliy tavsiyalar:

- milliy qadriyatlarni barcha fanlar bilan integratsiyalash;
- interaktiv va loyiha metodlarini keng qo'llash;

- refleksiya jarayonini yo'lga qo'yish;
- oila bilan hamkorlikni mustahkamlash;
- baholash mezonlarini aniq belgilash.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi. Ta'lim to'g'risida: O'zbekiston Respublikasining Qonuni (yangi tahrir). – Toshkent: 2020.
2. O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi. Umumiy o'rta ta'limning davlat ta'lim standarti. – Toshkent: 2022.
3. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
4. Yo'ldoshev J.G'., Usmonov S.A. Pedagogik texnologiya asoslari. – Toshkent: O'qituvchi, 2004.
5. Mavlonova R., To'raqulov X., Raxmonqulova N. Boshlang'ich ta'lim pedagogikasi. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2018.